

Портницька Н. Засоби розширення операціонального досвіду у процесі розвитку творчих здібностей дошкільників // Матеріали VI Міжрегіонального семінару з впровадження програми ціннісної підтримки та розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». – Житомир, 2013. – С.89-91.

89

Н.Портницька

кандидат психологічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСОБИ РОЗШИРЕННЯ ОПЕРАЦІОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

Передумовою розвитку творчих здібностей у дошкільному віці є розширення операціонального досвіду. Нові дії та операції дозволяють дитині не лише оволодівати новими діяльностями, але й по-новому виконувати знайомі. Останнє є особливо важливим в умовах групових занять, де творчість дозволяє уникнути конкуренції за схвалення дорослого.

Розвиток творчих здібностей дошкільників здійснюється у процесі взаємодії двох видів дій: наслідувальних та інвенційних. Наслідування як засіб розширення операціонального досвіду необхідне для оволодіння культурно закріпленими способами творчої діяльності (В.М. Дружинін) і є передумовою творчості. Інвенції ми розуміємо як спонтанні відхилення від зразка діяльності, які виникають у дітей у процесі наслідування і дозволяють отримувати творчі результати. Різниця між творчою і нетворчою дитиною полягає в тому, що перша фіксує інвенції, які виникають у діяльності, зберігає у досвіді, оперує ними у мисленні, а друга

90

– відкидає як «неправильні» дії чи думки. Усвідомлене та цілеспрямоване використання інвенцій з метою одержання творчого продукту є одним із механізмів спонтанного розвитку творчих здібностей дошкільників.

Програма ціннісної підтримки розвитку творчих здібностей дошкільників створена на основі програми «Три кроки» (О.Л. Музика) орієнтована на моделювання умов спонтанного розвитку творчих здібностей дошкільників у продуктивно-творчій діяльності. «Першим кроком» програми є розширення операціонального досвіду дошкільників через включення у певний вид продуктивної діяльності та досягнення в ній успіху.

Впровадження програми передбачало індивідуальні та групові тренінгові заняття з дошкільниками:

Вид занять	Наслідувальні дії	Інвенційні дії
---------------	-------------------	----------------

Індивідуальні	Мета: усвідомлення дошкільниками складових операційно-когнітивного компонента здібностей	
	<ul style="list-style-type: none"> – володіння прийомами виконання діяльності – об'єктивні успіхи в оволодінні діяльністю 	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення можливості використання елементів творчості для отримання нового результату у знайомій діяльності (випадкові інвенції або цілеспрямовані дії) – усвідомлення видів інвенцій як прийомів творчості
	Прийоми розвитку <ul style="list-style-type: none"> – покрокове пояснення власних дій (увага на виконанні розумових операцій: «порівнюємо, зіставляємо, визначаємо порядок») – акцентування уваги на природі використаних дитиною дій (що ти сьогодні зробив по-новому? Від кого навчився? В якому випадку виріб кращий: коли повторюєш чи коли робиш по-своєму? Чому?) 	
	<ul style="list-style-type: none"> – надання широкого кола дій і прийомів діяльності – спостереження за виконанням діяльності різними людьми (в т.ч. батьками і ровесниками) 	<ul style="list-style-type: none"> – демонстрація зразків творчих дій при перенасиченні діяльністю – самостійний пошук дитиною «успішних» дій – демонстрація динаміки успішності виконання діяльності від перших спроб наслідування до творчості (Що змінилося в твоїх роботах? Чим вони стали кращі?)
Групові	Мета: демонстрація успіхів дитини в оволодінні діяльністю; усвідомлення ролі власних зусиль та можливостей розвитку здібностей	
	<ul style="list-style-type: none"> – розширення операційного досвіду через взаємонаслідування 	<ul style="list-style-type: none"> – перевірка інвенційних дій на доцільність у виконанні діяльності та прийнятність у групі
	Прийоми розвитку: <ul style="list-style-type: none"> – показ дитиною «успішних» дій (наслідувальних і інвенційних) у групі ровесників – стимулювання дитини до зіставлення власних дій з діями інших дітей (як ти виконував завдання? Як це робили інші? Чому у вас різні роботи?) 	
	<ul style="list-style-type: none"> – залучення до наслідування успішних дій ровесників – стимулювання інших до наслідування успішних дій дитини 	<ul style="list-style-type: none"> – заохочення проявів творчості у діяльності дитини (Спробуй зробити не так, як інші)

Результати

1. Усвідомлення ролі успішного виконання діяльності як засобу отримання визнання оточуючих.
2. Усвідомлення та узгодження складових діяльнісного, операційно-когнітивного здібностей дошкільників як передумови розвитку інвенційно-творчого наслідування.
3. Усвідомлення дошкільниками можливостей розвитку власних умінь та здібностей.

Т.ч., одним із основних показників оволодіння діяльністю (закінчення I кроку) є переважання інвенційних дій над наслідувальними.